Sosiaali- ja terveysministeriö

HE 81/2025 Kelalain, VTV:stä annetun lain ja tulotietojärjestelmästä annetun lain muuttaminen
26.09.2025

Teija Hautera
Erityisasiantuntija, STM

Jussi Syrjänen
Erityisasiantuntija, STM

Sosiaali- ja terveysministeriö

Oikeus saada ja käsitellä tietoja

Teija Hautera
Erityisasiantuntija
26.9.2025

Kansaneläkelaitoksen tehtävät

- Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2–3 kohdissa Kansaneläkelaitoksen tehtäviksi on säädetty harjoittaa etuusjärjestelmien ja oman toimintansa kehittämistä palvelevaa tutkimusta sekä laatia tilastoja, arvioita ja ennusteita.
- Laissa ei kuitenkaan ole säädetty tiedonsaantioikeuksista näiden tehtävien suorittamiseksi.
- Kansaneläkelaitoksen oikeudesta saada ja käsitellä tietoja tulisi säätää Kansaneläkelaitoksesta annetussa laissa.
- Sääntely on tarpeen henkilötietojen käsittelyä koskevan oikeustilan selkeyttämiseksi sekä Kansaneläkelaitoksen nykyisten tehtävien sujuvaksi ja tehokkaaksi hoitamiseksi.

Tilastot, arviot ja ennusteet

- Tilastoja, arvioita ja ennusteita lainsäädäntömuutosten vaikutuksista kansalaisiin ja julkiseen talouteen tehdään ennen kaikkea valtioneuvoston tarpeisiin.
- Tehtävien hoitaminen edellyttää nopeaa tiedon tuottamista ja yhdistelyä sekä nopeasti saatavilla olevia tietoaineistoja.
- Kansaneläkelaitoksen tutkimusyksikkö tekee säännöllisesti ennakkoarviointeja lainsäädännön muutoksiin liittyen.

Kansaneläkelaitoksen tutkimus

- Kansaneläkelaitoksen tutkimuksen tehtävänä on tukea sosiaaliturvan ja sitä koskevan lainsäädännön sekä Kansaneläkelaitoksen asiakaspalvelun ja muun toiminnan kehittämistä.
- Ennakkoarvioinnin lisäksi eduskunta on useiden etuuslainsäädännön muutosten kohdalla edellyttänyt niiden vaikutusten suunnitelmallista seurantaa ja arviointia.
- Kansaneläkelaitoksen tutkimus seuraa vakiintuneesti esimerkiksi sairaanhoidon korvauksia koskevien lakimuutosten vaikutuksia.

Esityksen vaikutuksista

- Lakiehdotuksen tarkoituksena ei ole laajentaa Kansaneläkelaitoksen tehtäviä tai lisätä tehtävistä aiheutuvia toimintamenoja.
- Ehdotettu sääntely liittyy käsittelyyn, jota Kansaneläkelaitos on vakiintuneesti harjoittanut.
- Kansaneläkelaitos on hyödyntänyt tehtävissään Kansaneläkelaitoksen etuusrekisteissä olevia tietoja. Etuusrekisterin osalta tietojen hyödyntäminen on perustunut tietosuoja-asetuksen mukaiseen yhteensopivuusarviointiin.
- Lisäksi rekisteriin on pyydetty tietoja julkisuuslain ja toisiolain nojalla.

Perustuslain 10 §:ssä turvattu yksityiselämän ja henkilötietojen suoja

- Yksityiselämän suojaan kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia on esityksessä pyritty rajoittamaan rajaamalla tiedonsaantioikeutta ja tietojen käsittelyä.
- Kansaneläkelaitos pyytäisi tietoja erillisillä tietopyynnöillä, joissa on perusteltu tietojen välttämättömyys ja kuvattu tietojen tapauskohtainen käyttötarkoitus. Tietojen luovuttaja arvioisi pyynnön perusteella luovutuksen lainmukaisuuden.
- Ehdotetun sääntelyn piiriin kuuluvat toimijat luovuttavat tietoja Kansaneläkelaitokselle ja muille viranomaisille tietopyyntöjen perusteella myös voimassa olevan sääntelyn nojalla.
- Tutkimus- ja tilastointitarkoituksiin sekä viranomaisen suunnittelu- ja selvitystehtäviin henkilötietoja voidaan käyttää jo voimassa olevan lainsäädännön nojalla.

Henkilötietojen suoja

- Ehdotetun sääntelyn mukaisissa tutkimukseen sekä tilastojen, arvioiden ja ennusteiden laatimiseen liittyvissä tehtävissä tietoja ei koskaan tarkastella yksittäisen henkilön osalta vaan aina osana laajempaa tietojoukkoa.
- Kansaneläkelaitoksella on tiedon analyyttiseen käyttöön erilliset käyttöympäristöt, jotka on eristetty etuustoiminnan operatiivisista tietojärjestelmistä. Analyyttiseen toimintaan liittyvissä käyttöympäristöissä tietoturvaa ja -suojaa hallitaan muun muassa käyttöoikeuksien, lokituksen sekä pseudonymisoinnin keinoin.
- Analyyttisiin käyttöympäristöihin myönnetään käyttöoikeuksia vain henkilöille, joiden työtehtävät sitä edellyttävät, esimerkiksi tutkijoille ja tilastoasiantuntijoille.

Käyttötarkoitussidonnaisuus ja oikeasuhtaisuus

- Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 2 §:n 3 momentin 2–3 kohtien mukaiset tehtävät liittyvät läheisesti ja erottamattomasti etuuslakien toimeenpanoon ja Kansaneläkelaitoksen palvelutoimintaan ja palvelevat näitä tarkoituksia.
- Tehtävät liittyvät läheisesti ja erottamattomasti myös perustuslain 19 §:ssä taattuun perusoikeuteen koskien sosiaaliturvaa.
- Ihmisarvoisen elämän edellyttämä turva edellyttää sitä, että etuuksia koskevien lainsäädäntömuutosten vaikutukset sekä Kansaneläkelaitoksen palvelutoimintaa koskevien muutosten vaikutukset pystytään arvioimaan ja ennakoimaan kattavasti ja oikeellisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriö

Muut ehdotukset

Jussi Syrjänen
Erityisasiantuntija
26.09.2025

Avustavien tehtävien siirtäminen yksityiselle taholle

- Kelalla olisi oikeus sopimuksella siirtää rutiiniluontoisten avustavien tehtävien tekeminen yksityiselle taholle: mm. hakemusten vastaanottaminen, tallentaminen ja Kelan päätösten lähettäminen.
- Edellytykset:
  - Tehtävien siirto tarkoituksenmukaista
  - Palveluntuottajalla riittävät tekniset edellytykset ja riittävä osaaminen
  - Kela valvoo tehtävien hoitamisen asianmukaisuutta
  - Henkilötietojen käsittelijät toimivat Kelan lukuun
  - Kela rekisterinpitäjänä ohjeistaa henkilötietojen käsittelyä
  - Avustavia tehtäviä hoitava toimii rikosoikeudellisella virkavastuulla
  - Tehtävien hoitamiseen sovelletaan hallinnon yleislakeja

Kelan ylintä johtoa koskeva kansalaisuusvaatimus

- PL 125.1 §: ”Lailla voidaan säätää, että määrättyihin julkisiin virkoihin tai tehtäviin voidaan nimittää vain Suomen kansalainen”
- Hyväksyttyjä perusteluita poiketa syrjintäkiellosta (PL 6 §):
  - Virkaan sisältyy yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamiseen liittyviä tehtäviä
  - Virkatehtävillä on yhteys valtion ja yhteiskunnan yleiseen etuun ja turvallisuuteen
  - Tehtäviin kuuluu valmius- ja varautumistehtäviä
  - Virkatehtäviin kuuluu merkittävää julkisen vallan käyttöä

Kelan päätösten sähköisen tiedoksiannon laajentamismahdollisuus

- Kelan sähköisessä asiointipalvelussa (OmaKela) asioivat saisivat päätökset tiedoksi sähköisesti.
    - Mahdollisuus kieltää sähköinen tiedoksianto
- Sähköinen tiedoksi antaminen sähköisestä asioinnista annetun lain mukaisesti.
    - Asiointilakia ollaan muuttamassa (esitys eduskuntaan vko. 40)
- Positiivisia ja negatiivisia yhdenvertaisuusvaikutuksia
    - Keskiössä erot digikyvykkyyksissä
- Positiivisia ja negatiivisia oikeusturvavaikutuksia
    - Positiivisia: paljon matkustavat, eri paikoissa oleskelevat
    - Negatiivisia: heikot digikyvykkyydet omaavat henkilöt

Yhteystietojen ilmoittaminen Kelan päätöksissä hallintolaista poikkeavalla tavalla

- Hallintolain 44 §: Päätöksestä on käytävä ilmi sen henkilön nimi ja yhteystiedot, jolta asianosainen voi pyytää tarvittaessa lisätietoja päätöksestä.
- Esitetty poikkeus: Kelan päätöksessä ilmoitettaisiin vain asiakaspalvelun yhteystiedot (puhelinnumero), josta lisätietoja voi pyytää.
- Perustelut:
    - Asiakkaan asioinnin sujuvoittaminen
    - Kelan toiminnan tehokas järjestäminen
    - Kelan nykykäytännön legitimoiminen
    - (de lege ferenda: Kelan työntekijöiden turvallisuuden parantaminen)
- Ei vaaranna hyvän hallinnon periaatteita eikä asiakkaan oikeuksia.

Valtiontalouden tarkastusviraston oikeus tarkastaa Kelan toimintaa

- VTV:lle oikeus Kelan toiminnan ja taloudenhoidon laillisuuden, tarkoituksenmukaisuuden ja tuloksellisuuden tarkastamiseen.
- Tarkastuskertomus annetaan tiedoksi mm. Kelan valtuutetuille ja Kelalle.
- Parantaa Kelan valtuutettujen mahdollisuuksia tosiasiallisesti merkittävään valvontaan.
- Tukee eduskunnan valvonta- ja vaikutusmahdollisuuksia.

Kiitos!

Sosiaali- ja terveysministeriö